Vlaams Parlement

111 (2014-2015) – Nr. 1
ingediend op 6 oktober 2014 (2014-2015)

Voorstel van decreet

van Hermes Sanctorum-Vandevoorde

houdende wijziging van diverse bepalingen
van de wet van 14 augustus 1986
betreffende de bescherming en het welzijn der dieren,
wat een pijnloze manier van sterven
van te slachten dieren betreft

verzendcode: LEE

ALGEMENE TOELICHTING

1. Algemene toelichting

Dierenwelzijn neemt toe aan maatschappelijk belang. Hoewel het consumeren van dierlijke producten reeds gebeurde in de vroegste menselijke samenlevingen – en ook daarvoor – en de mens algemeen centraal stond in ethiek en religie doorheen de eeuwen heen, is bezorgdheid voor dieren niet nieuw. In de negentiende eeuw ontstond in Europa groot protest tegen vivisecties en ander dierenleed, met als gevolg dat tijdens de twintigste eeuw in zo goed als alle westerse landen dieren principieel verdoofd werden voor het slachten. Zowel het joodse als het moslimgeloof argumenteren op basis van hun geschriften dat de rituele slachtwijze een snelle en zo pijnloos mogelijke dood van het dier beoogt. De belangrijkste oosterse religies, het hindoeïsme en het boeddhisme, gaan zelfs een stap verder en nemen dieren op in hun ethische sfeer. Je kan dus algemeen stellen dat er een culturele basis bestaat wereldwijd om dieren een intrinsieke waarde toe te kennen, in die mate dat sensibele dieren niet nodeloos mogen lijden.[1] Ook al is de praktijk vaak anders.

De indiener van dit voorstel van decreet erkent de brede historische cultuurbasis voor een diervriendelijke ethiek, evenals de stappen voorwaarts die de afgelopen decennia werden gezet. In België was de wet van 14 augustus 1986 betreffende de bescherming en het welzijn der dieren een mijlpaal. Ten gronde beoogt deze wet de bescherming van dieren tegen daden van menselijke wreedheid en het bevorderen van hun welzijn, ook in psychische zin. Bovendien werd de voorbije jaren, vaak onder impuls van de Europese Unie, specifieke wetgeving voor het houden van landbouwdieren ingevoerd en stelselmatig verstrengd. De indiener is er echter ook van overtuigd dat het werk zeker niet af is: het welzijnsniveau van nutsdieren is vanaf de geboorte tot de slachting vaak nog altijd ver onder een aanvaardbaar niveau. Dit voorstel van decreet richt zich op de situatie voor en tijdens de slachting van dieren. Gezien het feit dat de dieren die door de mens worden geproduceerd voor consumptie, steeds een sterk ontwikkelde neurofysiologie bezitten en dus ook een complexe gevoelswereld kennen, moet de decreetgever zich maximaal inzetten om hun leed in onze samenleving te vermijden. Bovendien gaat het over zeer grote aantallen dieren die jaarlijks worden geslacht: in 2013 werden 622.019 runderen geslacht in Vlaanderen (en Brussel), 10.404.858 varkens, 112.695 schapen, 6561 geiten, 1270 paarden en 259.616.269 pluimveedieren; de voorbije decennia en jaren is het aantal slachtingen toegenomen, dus een dalende trend is niet meteen in zicht.[2]

Het evalueren van het welzijn van dieren voor en tijdens het slachten is een complex gegeven. Tal van methodes en parameters worden door onderzoekers gebruikt om inschattingen te kunnen maken, gaande van het tellen van het aantal dieren dat uitglijdt over gedragswaarnemingen tot meten van hormonen, metabolieten en hersenactiviteit. Dierenwelzijn is minstens even belangrijk voor als tijdens het slachten, een dier legt immers een lange weg af tot het wordt verwerkt. Het wordt eerst uitgevast op het primaire bedrijf, vervolgens geladen en getransporteerd, dan uitgeladen in de slachterij waar het eerst verblijft in een wachtruimte en uiteindelijk die ruimte verlaat, naar de slachtvloer en slachter wordt geleid, wordt verdoofd en gedood. Er zijn ook verschillen onder diersoorten tijdens de procedure voor en tijdens het slachten en er bestaan diverse technieken tot verdoving en doding.

---

[1] Voor een meer diepgaande analyse van dieren in religie, wetenschap en ethiek verwijzen we naar de verzameling essays 'A Communion of Subjects' (Paul Waldau & Kimberley Patton, ed.; Columbia University Press, 2006).

[2] http://statbel.fgov.be/nl/statistieken/cijfers/economie/landbouw/verwerking/geslacht/.

Hoewel heel wat wetgeving ter zake bestaat en wetenschappelijke onderzoek werd gevoerd naar het welzijn of leed van nutsdieren, ontbreekt het aan een duidelijk overzicht wat er vandaag exact gebeurt in Vlaanderen met te slachten dieren. Een gelijkaardige vaststelling werd gedaan in Nederland, waarop het project 'Animal Welfare Check Points' werd opgestart. Dit project dient om het huidige slachtproces van varkens, vleeskuikens en uitgelegde leghennen, runderen, schapen en geiten, gerekend vanaf het primaire bedrijf, in kaart te brengen, te evalueren en te verbeteren. De indieners zijn ervan overtuigd dat in Vlaanderen een gelijkaardige oefening noodzakelijk is om verdere stappen te ondernemen om slachtdieren ultimo een pijnloze dood te garanderen.[3]

In heel Europa neemt de bezorgdheid over het welzijn van dieren bij de productie van vlees toe.[4] De Universiteit Gent voerde in samenwerking met het Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek (ILVO) een onderzoek uit naar de dierenwelzijnsbeleving van Vlamingen. Daaruit bleek dat de gemiddelde burger dierenwelzijn als problematisch ervaart.[5] De bezettingsgraad tijdens het kweken en houden baart de Vlaming het meest zorgen, gevolgd door pijn en stress. Uit een onafhankelijk onderzoek van het bureau De Cijferij in 2014 blijkt dat 86 procent van de Vlamingen dierenwelzijn voor consumptiedieren belangrijk tot zeer belangrijk vindt.[6] De Vlaming verwacht dus dat het leed van dieren voor en tijdens het slachten wordt herleid tot het absolute minimum. Het European Food Safety Authority (EFSA) geeft een definitie voor diervriendelijk slachten, namelijk dat zoveel mogelijk angst, pijn, onbehaaglijkheid en lijden worden vermeden. Hierbij moet aan volgende criteria worden voldaan: (1) het induceren van een onmiddellijk (minder dan een seconde) en eenduidig verlies van bewustzijn (en dus ook gevoeligheid) en (2) wanneer het verlies van bewustzijn niet onmiddellijk is, dan mag de inductie van bewusteloosheid niet aversief zijn en zou dit geen angst, pijn, onbehaaglijkheid of lijden van dieren bij bewustzijn mogen veroorzaken.[7] Een dier moet met andere woorden zonder leed kunnen sterven vooraleer het wordt geconsumeerd door de mens. In dat verband woedt al vele jaren het debat over de rituele slachtingen. Volgens de huidige wetgeving moet een dier verdoofd worden vooraleer het wordt geslacht, maar wordt een uitzondering gemaakt indien het slachten deel uitmaakt van een ritus van een eredienst. In de praktijk wordt deze uitzondering vooral toegepast voor de joodse en moslimgebruiken. In 2008 werd een rapport opgemaakt door de Animal Sciences Group van de Universiteit van Wageningen over het ritueel slachten en het welzijn van dieren. Het rapport werd opgemaakt in opdracht van de Nederlandse minister van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit en bevat een overzicht van de bestaande wetenschappelijke literatuur over het onderwerp. Uit dit onderzoek blijkt ondubbelzinnig dat onbedwelmd slachten in vergelijking met doden na verdoving op diverse punten nadelig is voor het welzijn van het dier. Het rapport geeft eveneens aan dat bij reguliere slachting de bedwelmingshandeling in de praktijk niet altijd correct wordt uitgevoerd, dus ook reguliere slachting blijft een belangrijk aandachtspunt. Zowel voor het onverdoofd slachten als voor de reguliere methode is het probleem in de praktijk voor runderen het grootst, zowel tijdens het fixeren van het dier als voor het slachten zelf. Het onderzoek wijst ten slotte ook op het feit dat vlees afkomstig van

---

3 Het jaarrapport 2013 van dit project kan bekomen worden via www.wageningenUR.nl/livestock-research.

4 European Commission (2007). EU Consumers Willing to Pay for Better Animal Welfare. Press release 22 maart 2007.

5 Vanhonacker F., Verbeke W., Van Poucke E., Tuyttens F. (2008). Do citizens and farmers interpret the concept of farm animal welfare differently? Livestock Science 116: 126-136.

6 Details zijn te vinden op www.decijferij.be.

7 European Food Safety Authority (EFSA) (2004). Opinion of the Scientific Panel on Animal Health and Welfare on a request from the Commission related to welfare aspects of the main systems of stunning and killing the main commercial species of animals; EFSA Journal 45: 1-29.

ritueel geslachte dieren in het reguliere circuit terechtkomt, zonder medeweten van de consument. Het is in belang van eenieder om meer transparantie te bekomen.

Ondanks het debat in Vlaanderen en België over het onverdoofd slachten in het kader van een ritus, aanvaarden diverse islamitische en joodse organisaties bepaalde vormen van bedwelmd slachten. Uit onderzoek bij 135 slachthuizen in verschillende Europese landen bleek dat 65 procent van alle halal geslachte runderen, 50 procent van de schapen en geiten en 50 procent van het pluimvee voor het slachten werd bedwelmd; koosjer vlees na verdoving is zeldzamer.[8] In praktijk is veel halal vlees dus reeds afkomstig van verdoofde dieren. In een aantal Europese landen is slachting enkel mogelijk onder verdoving, namelijk Noorwegen, Zweden, Denemarken, IJsland, Zwitserland, Luxemburg, Estland, Letland, Polen en Slovenië. Ook in een aantal typische moslimlanden wordt verdoving expliciet aanvaard. Dieren voor halal slachting in Nieuw-Zeeland worden al geruime tijd elektrisch en reversibel verdoofd door een schok in de kop; het vlees van deze dieren is halal gecertificeerd en wordt overal ter wereld geïmporteerd, inclusief België. In Oostenrijk wordt vlees als koosjer beschouwd waarbij het dier onmiddellijk na de halssteek bedwelmd wordt. In België wordt naar schatting 22 procent van de kalveren, 11 procent van de runderen, 40 procent van de lammeren en 92 procent van de schapen geslacht volgens een religieuze rite; een zeer beperkt percentage van deze runderen en kalveren wordt verdoofd voor de keling. In België wordt een hoog aantal dieren onbedwelmd geslacht in vergelijking met andere Europese landen. Vooral voor schapen is dit het geval. Pluimvee en konijnen worden wel verdoofd tijdens halal slachten.[9] Op 25 maart 2010 stelde de Belgische Raad voor Dierenwelzijn een advies op voor het onverdoofd slachten. De Raad stelt dat als de procedures correct worden uitgevoerd, er een veel hoger risico op pijn en lijden bestaat als geen verdoving wordt toegepast.[10] Eerder concludeerde het European Food Safety Agency dat een dier steeds moet bedwelmd worden voor de keling omwille van ernstige welzijnsproblemen wanneer er geen bedwelming gebeurt.[11] Naast een uitspraak over het onverdoofd slachten kaart de Raad voor Dierenwelzijn ook het algemene probleem aan, namelijk dat het dierenwelzijnsniveau in de Belgische slachthuizen in de praktijk onvoldoende is, ondanks wetgeving. Verder waarschuwt de Raad, net zoals gebeurt in het rapport van de Universiteit van Wageningen, dat ritueel geslacht vlees vaak ook terecht komt in het reguliere circuit.

Samengevat stelt de indiener dat het hele slachtproces, van het primaire bedrijf tot de slachting zelf, voor verbetering vatbaar is. Dit voorstel van decreet bevat een ondubbelzinnig verbod op onverdoofd slachten en verbeterpunten op basis van bestaande wetenschappelijke kennis en wil het inzicht in de situatie in Vlaanderen vergroten, met als finaal doel een leven en dood zonder lijden van te slachten dieren te bekomen en meer transparantie te verkrijgen.

---

[8] Velarde A., Anil H., Cenci Goga B., Frencia J.-P., Lambooij B., von Holleben K., von Wenzlawowicz B.-M., Dalmau A. (2008). Religious Slaughter in Europe. DIALREL.

[9] Raad voor Dierenwelzijn (2007). Wetenschappelijk rapport Welzijnsaspecten bij het slachten (drijven, fixeren, kelen) van runderen en schapen.

[10] Advies van de Raad voor Dierenwelzijn, na wetenschappelijk rapport en werkgroepen halal en shechita slachten.

[11] European Food Safety Authority (EFSA) (2004). Opinion of the Scientific Panel on Animal Health and Welfare on a request from the Commission related to welfare aspects of the main systems of stunning and killing the main commercial species of animals; EFSA Journal 45: 1-29.

2. Commentaar bij de artikelen

Artikel 1

Dit artikel behoeft geen nadere toelichting.

Artikel 2

Deze wijziging past het wetenschappelijke inzicht toe dat onverdoofd slachten meer leed veroorzaakt dan de reguliere methode, op voorwaarde dat deze laatste correct worden toegepast. Het slachten zonder verdoving of bedwelming wordt ondubbelzinnig verboden, tenzij in uitzonderlijk geval van overmacht. De verordening (EG) nr. 1099/2009 van de Raad van 24 september 2009 inzake de bescherming van dieren bij het doden, behoudt ruimte aan de lidstaten om te oordelen over het slachten zonder bedwelming in een slachthuis volgens speciale methoden vereist voor religieuze riten. Daarom wordt in dit artikel expliciet opgenomen dat onverdoofd ritueel slachten ook verboden is. Voor slachtingen voorgeschreven door een religieuze rite kan aanvullend een convenant opgesteld worden tussen de Vlaamse Regering, de slachthuizen en de betrokken gemeenschappen om religieuze gebruiken vast te leggen. Deze gebruiken kunnen in geen geval in strijd zijn met het algemene verbod op onverdoofd slachten.

De slachting zelf vormt slechts een onderdeel van het gehele proces dat slachtdieren ondergaan. De totale procedure houdt immers risico's in op pijn en overmatige stress. Om een overzicht te verkrijgen wat de situatie is in Vlaanderen, wordt het ILVO belast met het voeren van een herhaaldelijk tweejaarlijks onderzoek. Dit onderzoek geeft meer inzicht in de actuele situatie van voor en tijdens het slachten, lijst actiepunten voor verbetering van het welzijnsniveau op en evalueert eventuele wijzigingen op vlak van dierenwelzijn ten opzichte van de vorige jaren. Het rapport maakt ook een bondige vergelijking met andere Europese landen.

Het rapport wordt overgemaakt aan de Vlaamse Regering en de voorzitter van het Vlaams Parlement, tweejaarlijks voor 1 april.

Artikel 3

De toepassing van dit voorstel van decreet vergt afspraken en investeringen. Daarom treden de bepalingen in het decreet in voege ten laatste op 1 januari 2018.

Hermes SANCTORUM-VANDEVOORDE

VOORSTEL VAN DECREET

Artikel 1. Dit decreet regelt een gewestaangelegenheid.

Art. 2. Aan artikel 16 van de wet van 14 augustus 1986 betreffende de bescherming en het welzijn der dieren, gewijzigd bij de wet van 4 mei 1995, het koninklijk besluit van 22 februari 2001 en de wet van 7 februari 2014, worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1° paragraaf 1 wordt vervangen door wat volgt:

"§1. Het slachten mag, tenzij in geval van overmacht, enkel uitgevoerd worden na bedwelming van het dier. Dit geldt ook voor slachtingen voorgeschreven door een religieuze rite. Bij overmacht wordt de minst pijnlijke methode voor het doden toegepast.";

2° een paragraaf 4 wordt toegevoegd die luidt als volgt:

"§4. Er wordt tweejaarlijks een monitoringverslag opgemaakt door het Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek over het welzijn van te slachten diersoorten gedurende het gehele slachtproces, vanaf het laden in het primaire bedrijf tot het doden in het slachthuis. De Vlaamse Regering legt de verdere voorwaarden voor dit monitoringverslag vast.".

Art. 3. Dit decreet treedt in werking op een door de Vlaamse Regering vast te stellen datum en uiterlijk op 1 januari 2018.

Hermes SANCTORUM-VANDEVOORDE